

„POKLADÁME ZA SAMOZREJMÉ PRAVDY...“ VÝVOJ ĽUDSKÝCH PRÁV V USA OD ROKU 1776 DO ROKU 1787

JUDR. ANDREA ERBENOVÁ
TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA DEJÍN PRÁVA

Abstrakt

Predkladaný príspevok sa zaoberá vývojom ľudských práv na území USA v období rokov 1776-1787, a to prostredníctvom analýzy dokumentov zakotvujúcich ľudské a občianske práva. K najvýznamnejším dokumentom z tohto obdobia patria: Deklarácia nezávislosti (1776), Virgínska deklarácia práv (1776), Zákon o náboženskej slobode (Virgínia, 1786), ústavy jednotlivých štátov USA (vrátane listín či deklarácií práv) a zákon o postupnom zákaze otroctva (Pensylvánia, 1780).

ERBENOVÁ, Andrea. „Pokladáme za samozrejmé pravdy...“ Vývoj ľudských práv v USA od roku 1776 do roku 1787. HISTORIA ET THEORIA IURIS, roč. 2, 2010, č. 3, s. 50 - 64.

Úvod

Súčasný stav v oblasti ľudských a občianskych práv v USA má za sebou dlhý a neľahký vývoj. Ten sa začal zároveň so samotným vznikom Spojených štátov amerických – vyhlásením nezávislosti 13 kolónií v Deklarácii nezávislosti, ktorá zároveň obsahuje základné idey demokracie a ľudských práv. Tento vývoj ďalej pokračoval tak na federálnej, ako i na úrovni jednotlivých štátov, a našiel svoje vyjadrenie v ústavnoprávnych či iných zákonných dokumentoch daných štátov a „*Idey, ktoré po stáročia boli majetkom filozofov, sa stali zákonom.*“¹ Je však potrebné podotknúť, že nie vždy tieto sa vznešené idey odrazili aj v praktickom živote.

Deklarácia nezávislosti

Štvrtý júl – snáď najznámejší dátum amerických dejín. Deň prijatia Deklarácie nezávislosti Spojených štátov amerických. Tento dokument je okrem samotného vyhlásenia nezávislosti taktiež výrazným medzníkom vo vývoji ľudských práv a dokumentov ich zakotvujúcich, a to nielen na území USA,

¹ NEVINS, Allen – COMMANGER, Henry Steele: *Dějiny Spojených států*. Klatovy : Amlyn, 1994, s. 82.

ale aj v celosvetovom meradle. V čom je tento dokument taký významný, z akých princípov vychádza a aké práva vlastne zakotvuje?

Autorom Deklarácie nezávislosti bola komisia menovaná Kongresom a zložená z nasledujúcich členov: Thomas Jefferson, John Adams, Benjamin Franklin, Roger Sherman a Robert R. Livingston. Komisia zverila zodpovednosť Thomasovi Jeffersonovi, ktorý dňa 28. júna 1776 predložil Kongresu návrh Deklarácie nezávislosti. Kongres 2. júla Deklaráciu prijal, a následne 4. júla vyhlásil. Pokiaľ ide o jej obsah, z hľadiska vývoja ľudských práv je významné, že jej autori sa neobmedzili iba na vyhlásenie nezávislosti 13 kolónií, ale zakotvili do jej textu aj dôvody, ktoré ich viedli k prijatiu Deklarácie, a tiež filozofiu „ospravedlňujúcu“ takéto konanie, medzi ktoré patrí aj vyhlásenie o určitých neodňateľných právach človeka, ktoré jej autori pokladajú za „samozrejmé pravdy“.

Pokiaľ ide o teoreticko-filozofické východiská Deklarácie nezávislosti, tie treba hľadať v anglickej politickej filozofii² („Američania vlastne zdedili ich (rozumej anglickú) *politickú filozofiu, práve v dobe, keď ju Angličania zamietli*.“³), prirodzenoprávnej teórii, a najmä vo filozofii Johna Locka, vyjadrenej v diele Dve pojednania o vláde. Vzorom pre tvorcov Deklarácie bola taktiež Virgínska deklarácia práv (bližšie pozri ďalej).

Keďže podľa autorov Deklarácie nezávislosti v priebehu amerických dejín nastal okamih, v ktorom sa „*pre jeden národ stalo potrebné prerušiť politické vzťahy, ktoré ho spájajú s iným národom a zaujať medzi mocnosťami sveta samostatné a rovné miesto, na ktoré ho zákony Prírody (Laws of Nature) i jej Boha (Nature's God) oprávňujú*“, podľa ich vlastných slov „*náležitá úcta k mienke ľudstva vyžaduje, aby vyhlásil dôvody, ktoré ho k samostatnosti viedli*.“⁴ V samotnej Deklarácii sa ďalej uvádza: „*Pokladáme za samozrejmé pravdy, že všetci ľudia sú stvorení sebe rovní, že sú obdarení svojím Stvoriteľom určitými neodňateľnými právami, medzi ktorými sú život, sloboda a sledovanie osobného šťastia (Pursuit of Happiness)*. – *Že na zabezpečenie týchto práv sú medzi ľuďmi zriaďované vlády, odvodzujúc svoju oprávnenú moc od súhlasu vládncich*. – *Že kedykoľvek akákoľvek forma vlády sa stane prekážkou pre tieto ciele, je právo ľudu ju zmeniť alebo zrušiť, a zriadiť novú vládu, postavenú na takých princípoch a organizujúcu svoju moc v takých*

² Najmä filozofii Algernona Sidneya, Johna Milтона a Jamesa Harringtona, najmä však prvého z menovaných. KUKLÍK, Jan – SELTENREICH, Radim: *Dějiny angloamerického práva*. Praha : Linde, 2007, s. 381.

³ NEVINS, Allen – COMMANGER, Henry Steele: *Dějiny Spojených států*. Klato-vy : Amlyn, 1994, s. 66.

⁴ Preložené zo stránky: http://avalon.law.yale.edu/18th_century/declare.asp. Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project *Documents in Law History and Diplomacy*, rovnako ako i ďalšie citácie tohto dokumentu.

formách, aké sa im zdajú najvhodnejšie na zabezpečenie ich bezpečnosti a šťastia. Rozvaha avšak káže, aby sa dlho existujúce vlády nemerili z ľahkovážnych a prechodných dôvodov; skúsenosti takisto poukazujú na to, že ľudstvo skôr vydrží utrpenie, pokiaľ je zlo znesiteľné, než by urobilo nápravu a zavrholo vžitú formu. Ak sa však dlhý sled zlého zaobchádzania a bezprávia prenasledujúcich stále ten istý objekt rozvíja do podoby podriadenosti úplnému despotizmu, je ich právom, je ich povinnosťou zvrhnúť takú vládu a postarať sa o nových strážcov svojej budúcej bezpečnosti. Tak aj kolónie trpezlivo znášali utrpenie, a preto sa dnes črtá nevyhnutnosť, ktorá ich núti k tomu, aby zmenili svoj bývalý vlády aparát. Vláda terajšieho kráľa Veľkej Británie je vládou opakovaných krívd a skutkov bezprávia, jednoznačne smerujúcich k zavedeniu úplnej tyranie nad týmito štátmi. Na dôkaz toho, nechajme to potvrdiť nezaujatému svetu faktami.“

V Deklarácii ďalej nasleduje výpočet sťažností namierených proti britskému panovníkovi. Tým je potrebné venovať pozornosť najmä z toho hľadiska, že nejde len o „súpis dôvodov vedúcich amerických kolonistov k odtrhnutiu od Veľkej Británie, ale tiež – pri akomsi „obrátenom čítaní“ – deklaráciu zásad, ktorými sa mienia vo svojej budúcej ústavnoprávnej politike riadiť (skutočne sa neskôr mnohé z nich stali súčasťou práv obsiahnutých v štátnych i federálnej Bill of Rights)“.⁵ Medzi tieto zásady patrí napríklad zásada, podľa ktorej má každá obvinená osoba právo na súd s porotou seberoavných, štát nemôže prehľadávať domy občanov bez súdneho príkazu, dane nemožno vyberať bez súhlasu ľudu a iné.⁶

Do finálneho textu Deklarácie však nebol do výpočtu krívd zaradený odsek, ktorý obviňoval panovníka zo zotročovania obyvateľov iného kontinentu. Stalo sa tak predovšetkým na nátlak štátov Georgia a Južná Karolína. „Súhlas s takouto argumentáciou by bol precedantom pre zákaz dovozu otrokov z Afriky, na ktorom bolo hospodárstvo predovšetkým týchto dvoch kolónií veľmi závislé“.⁷ To potvrdzuje aj skutočnosť, že hoci po vyhlásení nezávislosti postupne štáty zastavili dovoz otrokov, štát Georgia bol výnimkou a dovoz nezastavil. Južná Karolína dovoz síce načas zastavila, ale neskôr opäť obnovila.

⁵ KUKLÍK, Jan – SELTENREICH, Radim: *Dějiny angloamerického práva*. Praha : Linde, 2007, s. 381.

⁶ *Základné dokumenty americkej demokracie*. Zostavil Melvin I.: UROFSKY. Washington: Informačná agentúra Spojených štátov, oddelenie pre štúdium Spojených štátov, s. 12.

⁷ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra: *Spojené státy americké – Společnost a politika*. Praha : Libri, 2002, s. 46.

Pri analýze Jeffersonovho textu sa často diskutuje o otázke, do akej miery bol ovplyvnený Lockovým odkazom⁸, keďže v Lockovej triáde práv: život, sloboda a vlastníctvo bol pojem vlastníctvo nahradený „právom na sledovanie osobného šťastia“. Historik Gary Wills zaujal k veci nasledovné stanovisko: „*Keby (Jefferson) mienil naznačiť závislosť na Lockovi v jeho Deklarácii, vybral si zvláštny spôsob ako to urobiť, keď vynechal Lockov ústredný pojem na najočakávanejšom mieste*“⁹ (nahradením pojmu Property pojmom Pursuit of Happiness). Podľa Dvořákovvej „*je zrejme ale príliš prehnané vidieť zásadné rozdiely, v iných Jeffersonových prácach sa stretáme s lockovskou triádou, naviac sledovanie osobného šťastia je vnímané aj ako sloboda ekonomického rozhodovania o vlastnom majetku. Pravdepodobne tu ide predovšetkým o štylistickú záležitosť, o dôstojnosť slov a vyjadrení, ktoré zvyšujú význam celej Deklarácie.*“¹⁰ S týmto názorom sa plne stotožňujeme.

Katalóg práv zakotvených v Deklarácii nezávislosti

Deklarácia nezávislosti zakotvuje nasledovný katalóg práv: právo na život, slobodu jednotlivca, právo na sledovanie svojho osobného šťastia, a právo (ba priam povinnosť ľudu) na odpor, v prípade, ak sú tieto ich práva porušované. Tieto práva sú neodňateľné, ľudia sa s nimi narodili. Rovnosť ľudí, neodňateľné (tzv. prirodzené) práva ľudí na život a slobodu sú úplne zrejýmym Lockovým odkazom. Kde však hľadať základ práva na hľadanie, resp.

⁸ Locke vo svojom diele Dve pojednania o vláde vychádza z prirodzeného stavu, ktorý je „stav dokonalej slobody riadiť svoje konanie a nakladať so svojim majetkom a so svojimi osobami, ako považujú za vhodné v medziach prirodzeného zákona“... „je to tiež stav rovnosti, v ktorom všetka moc a právomoc je vzájomná, bez toho, aby jeden mal viac ako druhý“, pričom tento „stav prirodzený má svoj zákon prirodzený, aby ho riadil“. Tejto prirodzenej moci sa ľudia za účelom „vzájomného zachovávaní svojich životov, slobôd a majetkov (Property)“ (čo Locke nazýva všeobecným pojmom – vlastníctvo (Estate) vzdávajú a vytvoria občiansku spoločnosť. Ľudia teda podľa Locka postupujú časť svojich prirodzených práv na štát, resp. vládu za účelom ochrany týchto práv. Keď však ľud zistí, že štátna moc neslúži účelu, na ktorý bola ustanovená, má ľud právo na odpor (ius resistendi). LOCKE, John: *Dvě pojednání o vládě*. Praha : Nakladatelství československé akademie věd, 1965.

⁹ Čerpané z http://en.wikipedia.org/wiki/Life,_liberty_and_the_pursuit_of_happiness, originálny zdroj: WILLS, Gary. *INVENTING AMERICA: Jefferson's Declaration of Independence*, 1978.

¹⁰ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra: *Spojené státy americké – Společnost a politika*. Praha : Libri, 2002, s. 46.

sledovanie svojho osobného šťastia, a čo je jeho obsahom? A možno vôbec toto právo zaradiť medzi základné ľudské práva v ich klasickom ponímaní?

Ako už bolo uvedené vyššie, podľa Dvořákovskej možno toto právo chápať ako „slobodu ekonomického rozhodovania o vlastnom majetku“. Historik Gary Wills však ponúka nasledovné vysvetlenie tohto pojmu: „*Keď Jefferson hovoril o sledovaní, resp. hľadaní šťastia, nemal na mysli nič neurčité alebo súkromné. Mal na mysli verejné šťastie, ktoré je merateľné, ktoré je navyše preverením a podoprením akejkoľvek vlády. Ale na pochopenie, prečo považoval právo na sledovanie svojho osobného šťastia za neodňateľné právo, sa musíme pozrieť na iný aspekt osvietenieckého myslenia – náuku o mravnosti (Science of Morality).*“¹¹ Wills vymedzuje toto právo nasledovne: „*V rámci svojho pôvodného širokého kontextu, právo na sledovanie svojho šťastia je tak fenoménom zjavným, ako i paradoxným. Privádza nás k základu ľudského práva a zámerom ľudskej mravnosti. Je to základná jednotka seba samého, a jediný prostriedok daný pre prekročenia seba samého.*“¹²

Sloboda, rovnosť a ich medze

Pokiaľ ide o rovnosť všetkých ľudí, tá bola síce deklarovaná ako samozrejímavá pravda, avšak nemožno hovoriť o rovnosti absolútnej, či rovnosti vo všeobecnej rovine. Vychádzajúc z Lockovej filozofie, v Deklarácii sa pod rovnosťou ľudí myslí rovnosť pred zákonom. „*Hoci som povedal, že všetci ľudia sú si od prirodzenosti rovní, nemožno usudzovať, že mienim všetky druhy rovnosti. Vek alebo cnosť môžu dať ľuďom oprávnenú prednosť. Vynikajúce schopnosti a zásluha môžu vyniesť iných nad obvyklú úroveň. Narodenie môže primäť niektorých a príbuzenský zväzok alebo prospech iných, aby prejavovali úctivú pozornosť tým, ktorým prináleží od prirodzenosti, z vďačnosti alebo z iných dôvodov. A predsa toto všetko sa zrovnáva s rovnosťou, v ktorej všetci ľudia sú vzhľadom k právomoci alebo k panstvu jedného nad druhým. Toto bola rovnosť, o ktorej som hovoril, ono rovné právo, ktoré každý má na svoju prirodzenú slobodu, bez toho, aby bol podrobený vôli alebo*

¹¹ Čerpané z http://en.wikipedia.org/wiki/Life,_liberty_and_the_pursuit_of_happiness, originálny zdroj: WILLS, Gary. *INVENTING AMERICA: Jefferson's Declaration of Independence*, 1978.

¹² Tamtiež. Wills však tiež poukazuje na to, že Locke samotný použil výraz „hľadanie šťastia“, a že existuje významná zhoda v chápaní tohto pojmu Lockom a Samuelom Hutchinsonom – tvorcom idey „čo najväčšieho šťastia pre čo najväčší počet“ („the greatest happiness of the greatest number“), pričom obaja títo myslitelia ju chápu rovnako – ako „konštantné odhodlanie“ („constatnt determination“).

autorite kohokoľvek iného“¹³ ... „Nie je totiž nič zrejmejšie, ako to, že všetky stvorenia rovnakého druhu a rovnakého stupňa, bez rozdielu zrodenia ku všetkým výhodám prírody a užívaniu tých istých schopností, majú byť tiež medzi sebou rovní, bez podriadenia alebo podrobenia, dokiaľ by pán a veliteľ ich všetkých nejakým zjavným prehlásením svojej vôle neustanovil jedného nad druhým a nepreniesol na neho zrejším a jasným ustanovením nepochybné právo na panstvo a zvrchovanosť.“¹⁴ Toto chápanie rovnosti vychádza z britského chápania rovnosti ako zdroja práv („source of rights“). Pretože všetci ľudia sú si rovní, zdieľajú rovnosť v právach a práva jedného sú právami všetkých. V ústavnoprávnom vyjadrení rovnosti ako „práva na rovnosť“ („right to equality“) je to právo slúžiace na ochranu, resp. zabezpečenie iných práv, t. j. „právo na rovnosť práv“ („right to an equality of rights“)¹⁵.

Pod slobodou treba, vychádzajúc z Locka, rozumieť 1.) prirodzenú slobodu, ktorá spočíva v tom, že je „slobodný od všetkej vyššej moci na zemi a že nie je pod vôľou alebo zákonodarnou autoritou človeka, ale že má prirodzený zákon ako svoje pravidlo“¹⁶ a 2.) slobodu človeka v spoločnosti, ktorá spočíva v tom, že „nie je pod žiadnou inou zákonodarnou mocou iba tou, ktorá bola zriadená dohodou v štáte ani pod panstvom nejakej vôle alebo obmedzením nejakého zákona iba tým, ktorý legislatíva zavedie podľa dôvery do nej vkladanej“.¹⁷

Deklarácia nezávislosti síce zakotvuje vznešené ideály o rovnosti, slobode a neodňateľných právach, avšak je potrebné si uvedomiť, že „americká spoločnosť v osemnástom storočí sa nesprávala ku všetkým ľuďom rovnako. Domorodí Američania, nemajetní ľudia, ženy a najmä čierni otroci sa nepokladali za rovných a nijaké práva sa im nepriznávali.“¹⁸ Rovnaký názor vyslovil Jack Donnelly, podľa ktorého „Locke napriek zrejmej univerzálnosti prirodzených práv v skutočnosti vytvoril teóriu na ochranu práv európskych

¹³ LOCKE, John: *Dvě pojednání o vládě*. Praha : Nakladatelství československé akademie věd, 1965, s. 164.

¹⁴ LOCKE, John: *Dvě pojednání o vládě*. Praha : Nakladatelství československé akademie věd, 1965, s. 140.

¹⁵ REID, John, P.: *Constitutional History of the American Revolution. The Authority of Rights*. Madison : university of Wisconsin Press, 1986, s. 60 a nasl.

¹⁶ LOCKE, John: *Dvě pojednání o vládě*. Praha : Nakladatelství československé akademie věd, 1965, s. 149.

¹⁷ LOCKE, John: *Dvě pojednání o vládě*. Praha : Nakladatelství československé akademie věd, 1965, s. 150.

¹⁸ *Základné dokumenty americkej demokracie*. Zostavil Melvin I. Urofsky: Washington : Informačná agentúra Spojených štátov, oddelenie pre štúdium Spojených štátov, s. 12.

majetných mužov“.¹⁹ Na rozpor v Deklarácii proklamovaných právach a faktickým stavom vtedajšej spoločnosti poukázal taktiež britský abolicionista Thomas Day, keď v roku 1776 uviedol: „*Pokiaľ je nejaká vec skutočne vo svojej podstate absurdná, je to americký patriot, podpisujúci jednou rukou rozhodnutia o nezávislosti, v druhej ruke sa oháňajúci bičom nad jeho otrokmi.*“²⁰ K oslobodzovaniu otrokov počas vojny o nezávislosť (resp. po jej skončení) však došlo iba v severných štátoch. Štáty na juh od Pensylvánie odmietli poskytnúť slobodu otrokom. Tisíce černošských otrokov oslobodila už počas vojny za nezávislosť britská armáda. Ďalšia časť černošského obyvateľstva získala slobodu za službu v armáde.²¹ Obdobne „rovné“ bolo postavenie žien. Ženy nemali právo voliť ani právo byť volené do úradov. Vydaté ženy nemohli zákonne vlastniť majetok, dokonca ani vlastné oblečenie, a tiež nemali zákonné právo na vlastné deti. Zákonné postavenie žien nemalo z rovnostárskeho učenia, ktoré revolúcia rozvírila, žiaden prospech. Dokonca aj liberálni vodcovia revolúcie (John Adams, Thomas Jefferson) „*mali na starosti iné veci ako rušiť náš maskulínny systém.*“²²

V praktickej rovine bolo ešte takmer ďalších 200 rokov od prijatia Deklarácie nezávislosti poznačených nerovnosťou. „*Existovala samozrejme aj v dobe, keď to Jefferson písal, nerovnosť aj v Amerike; nerovnosť bohatých a chudobných, mužov a žien, černochoch a belochov. Ale ak nedokáže spoločnosť splniť ideál, neznamena to že ideál nie je správny, a toto učenie o rovnosti tu vyhlásenej stalo sa kvasom v myslení Ameriky. Čoskoro sa ľudia začali pýtať, keď sú všetci ľudia stvorení ako rovní, prečo je toľko nerovnosti? A veľký ideál ich nútil, aby pracovali na jeho uskutočnení.*“²³ Cesta k tomuto veľkému ideálu však bola ešte v tom čase dlhá a neistá.

Ideály Deklarácie nezávislosti našli svoje vyjadrenie aj v ústavách jednotlivých štátov USA. V máji roku 1776 Kongres jednomyselne schválil rezolúciu, uvedenú Johnom Adamsom, vyzývajúcu kolónie „*bez vlády vyhovujúcej nárokom ich záležitostí*“ na zavedenie novej vlády, a to takých vlád,

¹⁹ DONNELLY, Jack: *Čo sú ľudské práva?*. In: *Ľudské práva Úvod*. Vedúci redaktor Kathleen Hugh. United States Information Agency, USIA Regional Program Office, Viedeň, s. 3.

²⁰ Čerpané a preložené zo stránky http://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Day, originálny zdroj: CHANDLER, Anne: *Defying Development: Thomas Day's Queer Curriculum in Sandford and Merton.* Novel Gazing: Queer Readings in Fiction. Durham: Duke University Press, 1997.

²¹ TINDALL, George B. – SHI, David E: *Dějiny Spojených států amerických*. Praha : Lidové Noviny, 2000, s. 113.

²² Tamže, s. 114.

²³ NEVINS, Allen – COMMANGER, Henry Steele: *Dějiny Spojených států*. Klatovy : Amlyn, 1994, s. 81.

„ktoré najlepšie zabezpečia blaho a bezpečnosť voličov“²⁴. Niektoré z nich vznikli už skôr, a v roku 1777 už mali ústavy všetky štáty okrem štátov New Hampshire, Rhode Island a Connecticut. Prvoradým cieľom tvorcov štátnych ústav bolo zabezpečenie „neodňateľných práv“, ktorých nerešpektovanie bolo jedným z dôvodov vyhlásenia nezávislosti. Šesť zo štátnych ústav prijatých pred rokom 1787 obsahovalo úplné listiny, resp. vyhlásenia práv, z ktorých prvou bola Virgínska Deklarácia práv, ktorá tvorila úvod k ústave štátu Virgínia. Ostatné štáty si zvolili spôsob zakotvenia garantovania ľudských práv priamo do textu ústavy. Postupne však začala prevažovať myšlienka samostatných deklarácií práv, ako úvod alebo príloha k ústave tvoriaca súčasť textu samotnej ústavy, a do roku 1791 obsahovala každá štátna ústava listinu alebo vyhlásenie práv.

Virgínska deklarácia práv

Virgínska deklarácia práv (Virginia Declaration of Rights,) prijatá v máji roku 1776 bola taktiež významným dokumentom vo vývoji ľudských práv na území USA. Slúžila ako vzor pre mnohé ďalšie Listiny práv v rámci ústav jednotlivých štátov USA, a jej obsah bol taktiež prenesený do federálnej Listiny práv (1791). Inšpiráciu z nej čerpali taktiež tvorcovia Deklarácie nezávislosti, ktorú o necelý mesiac „predbehla“. Jej autormi boli George Mason a James Madison (v časti o náboženskej slobode).

Keďže, ako už bolo uvedené, bola vzorom pre mnohé iné dokumenty, pozrieme sa bližšie na jej obsah: Čl. I až III špecifikujú subjekt oprávnení prezentovaných deklaráciou práv (ľudí a ľud), a tiež sa venujú vzťahu medzi vládnucimi a ovládanými: „*I. všetci ľudia sa rodia ako rovní, slobodní a nezávislí a majú určité vrodené prirodzené práva, o ktoré keď vstúpia do stavu spoločnosti, nemôžu byť žiadnou dohodou pripravení či do budúcnosti pozbavení; a síce užívanie života a slobody, s možnosťou nadobúdania a držania majetku a sledovanie a dosahovanie šťastia a bezpečia.*“²⁵ Aj tu vidno určité obmedzenie slobody a rovnosti: „*Formulácia „keď vstúpia do stavu spoločnosti“ do nej bola vložená preto, aby nebolo možné „jazyk slobody a rovnosti“ uplatňovať aj na otrokov.*“²⁶ Články II a III zakotvujú suverenitu ľudu, a tiež právo väčšiny ľudu na odpor, v prípade, ak nimi zriadená vláda

²⁴ Pokladáme za samozrejme pravdy... In: *Ľudské práva Úvod*. Vedúci redaktor Kathleen HUGH: United States Information Agency, USIA Regional Program Office, Viedeň, s. 20.

²⁵ Preložené zo stránky http://avalon.law.yale.edu/18th_century/virginia.asp. Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project *Documents in Law History and Diplomacy*, rovnako ako všetky ďalšie citácie tohto dokumentu.

²⁶ KUKLÍK, Jan – SELTENREICH, Radim: *Dějiny angloamerického práva*. Praha : Linde, 2007, s. 503.

neslúži účelu, na ktorý bola zriadená. Článok IV deklaruje rovnosť ľudí, odmieta privilegované triedy a dedičné úrady: „*žiaden človek alebo skupina ľudí nemá nárok na výhradné alebo osobitné výsady či požitky v spoločnosti, naopak so zohľadnením služby verejnosti, ktorá nie je dedičná, by už vôbec nemali byť dedičné funkcie úradníka, zákonodarcu či sudcu*“. V čl. V a čl. VI obsahujú úpravu volebného práva. Volebné právo priznáva Virgínska Deklarácia práv „*všetkým ľuďom dostatočne preukazujúcim trvalý záujem a oddanosť spoločnosti*“, a to v slobodných „*riadnych, pravidelných a zaručených voľbách*“. Deklarácia práv ďalej zakotvuje, že ľudia „*nemôžu byť zdanení alebo zbavení svojho majetku vo verejnom záujme bez ich súhlasu alebo súhlasu nimi zvolených reprezentantov*“. Článok VIII a IX obsahujú záruky práva na súdnu ochranu: právo na „*rýchly súdny proces pred nestrannou porotou*“, bez ktorej jednomyselného súhlasu nemôže byť človek uznaný vinným, „*právo každého viesť z čoho je obvinený*“, „*právo predkladať dôkazy vo svoj prospech*“, či právo na primeranú kauciu a či primeraný trest („*nemôže byť uvalený krutý ani neobvyklý trest*“). Deklarácia ďalej zakotvuje zásadu, podľa ktorej „*nikto nemôže byť prinútený aby svedčil proti sebe*“, a tiež zásadu, podľa ktorej „*nikto nemôže byť pozbavený svojej slobody inak ako na základe zákona alebo rozsudku*“. Súkromnoprávne spory majú byť „*prednostne riešené starým zvykom súdneho prejednávania pred porotou*“ (čl. XI). Okrem týchto práv Virgínska deklarácia zakotvuje slobodu tlače „*ktorá je jednou z najväčších bást slobody a nikdy nemôže byť potlačená*“ (čl. XII). Čl. XVI Virgínskej deklarácie práv, ktorého autom je James Madison, zakotvuje náboženskú slobodu: „*všetci ľudia bez rozdielu majú právo na slobodné prejavovanie náboženstva, v súlade s diktátom ich svedomia*“. Tento článok však takisto zakotvuje vzájomnú povinnosť všetkých „*praktizovať kresťanskú trpezlivosť, lásku a milosrdenstvo k bližnému*“. V otázkach náboženstva je teda potrebné riadiť sa „*výhradne rozumom a presvedčením, a nie mocou či násilím*“. Tieto zásady sú aj základom filozofie neskoršieho zákona o náboženskej slobode z roku 1786.

Význam Virgínskej deklarácie práv tkvie v tom, že po prvý raz boli na ústavnej úrovni zakotvené individuálne práva človeka. Deklarácia bola tak tiež vzorom pre mnohé ďalšie dokumenty, už uvedenú Deklaráciu nezávislosti, federálnu Listinu práv (1787) ako i pre Deklaráciu práv človeka a občana (Francúzsko, 1789).

Katalóg práv zakotvených v listinách práv, resp. ústavách na úrovni jednotlivých štátov

Ostatné štáty si prispôbili Virgínsku deklaráciu práv svojej situácii, poprípade aj rozšírili. Medzi práva, ktoré sa nachádzali v listinách práv, patria zásady, ktoré neskôr našli svoje vyjadrenie v Listine práv (1791): zásada,

podľa ktorej nikto nemôže byť dvakrát v ohrození pre ten istý čin, ďalej že nikto nemôže byť zadržaný za hanebný zločin inak ako na základe obvinenia alebo obžaloby poroty 12 mužov (grand jury). Iné zásady našli svoje vyjadrenie priamo v Ústave Spojených štátov: ustanovenia vyjadrené v štátoch Massachusetts a Maryland, podľa ktorých nikto nemôže byť označený ako vinný z vlastizrady či zločinu na základe legislatívy daného štátu (v Ústave USA vo forme zákazu štátom uzakoňovať ustanovenia pozbavujúce cti a občianskych práv); ustanovenia štátov New Hampshire a Pensylvánia, podľa ktorých súkromný majetok nemôže byť vzatý pre verejné účely bez poskytnutia kompenzácie (v Ústave USA vo forme zákazu urobiť tak bez súhlasu), právo zakotvené v štáte Pensylvánia vysťahovať sa do iného štátu (v Ústave v oblasti privilégií a slobôd občanov).²⁷ Vo výpočte práv zakotvených v listinách či deklaráciách jednotlivých štátov ďalej nasledujú nezávislosť (Maryland) či nestrannosť (New Hampshire, Massachusetts) sudcov, právo na súdny proces pred porotou, sloboda tlače, právo obvineného vedieť o obvineniach voči jeho osobe a byť konfrontovaný so svedectvom svedčiacim proti nemu, ktoré sú zakotvené vo viac ako polovici listín či vyhlásení.

Bezpečnosť života, slobody a majetku je garantovaná v listinách práv šiestich štátov (New Hampshire, Massachusetts, Pensylvánia, Maryland, Virgínia a Severná Karolína a ustanoveniami ústav štátov Connecticut, Južná Karolína a Georgia. V piatich listinách práv je zakotvená požiadavka, aby obvinený mal svedectvá vo svoj prospech (New Hampshire, Massachusetts, Pensylvánia, Maryland, Virgínia). Táto požiadavka je taktiež obsiahnutá v ústave štátu New Jersey. Päť štátov (Massachusetts, Maryland, New Hampshire, Virgínia, Sev. Karolína) zakotvilo zásadu, podľa ktorej obvinený nemôže byť donútený svedčiť proti sebe, takisto ako zakázali kruté a neobvyklé tresty a tiež neúmerne a prehnané kaucie. Tieto štáty taktiež stanovili požiadavku, že práva nemôžu byť ničím podmienené. Štyri štáty (Massachusetts, Maryland, New Hampshire, Sev. Karolína) zakotvili zákaz retroaktivity, rovnako ako požiadavku vychádzajúcu z Magna Charty – že spravodlivosť nemôže byť zapredaná, zakázaná alebo pozdržaná. V štátoch Massachusetts, New Hampshire a Pensylvánia boli zakázané bezdôvodné prehliadky a obsadenia. Toto ustanovenie bolo taktiež prebraté medzi základné ustanovenia neskoršej Listiny práv (1791).²⁸

²⁷ POUND, Roscoe: *The Development of Constitutional Guarantees of Liberty*. Westport : Greenwood Press Publishers, 1975, s. 83.

²⁸ Tamže, s. 88.

Otrocká otázka

Ako bolo uvedené vyššie, rovnosť a sloboda „všetkých ľudí“ mali svoje medze. Ustanovenia priamo zakazujúce otroctvo si cestu do najvyšších ústavnoprávných dokumentov či zákonov razili len pomaly. Kolónie ako napríklad Virgínia a ostatné kolónie južne od Pensylvánie nepriznávali otrokom ani ich „neodňateľné práva“.

Prvým štátom, ktorý zakázal otroctvo, bol štát Vermont roku 1777 (ešte ako samostatný nezávislý štát, keďže k Únii sa pripojil až v roku 1791), ktorý vo svojej Ústave v 1. článku 1. kapitoly stanovil, že „*žiadna osoba mužského rodu, narodená v tejto krajine alebo privezená spoza mora, nemôže byť držaná právom, aby slúžila inej osobe, ako sluha, otrok či učeň, potom ako dosiahne vek 21 rokov, takisto ako žiadna osoba ženského rodu, keď dosiahne vek 18 rokov, okrem prípadu ak sú držaní so svojím vlastným súhlasom, potom ako dosiahnu tento vek, alebo viazaní právom pre platenie dlhov, škôd, poplatkov, nákladov a iných.*“²⁹

V štáte Pensylvánia bol roku 1780 prijatý zákon o postupnom zákaze otroctva (An Act for the Gradual Abolition of Slavery). Týmto zákonom bol zakázaný ďalší dovoz otrokov (ods. 14), avšak k samotnému oslobodeniu otrokov nedošlo. Vtedajší otroci zostávali otrokmi až do konca života, resp. do prepustenia, avšak deti otrokov, narodené po účinnosti tohto zákona sa stávali sluhami (*indentured servants*)³⁰ až do svojich 28 rokov, po dovŕšení tohto veku sa stali slobodnými. „*Že všetky osoby, čierni a miešanci (Negroes and Mulattoes), rovnako ako aj ostatní, ktorí budú narodení v tomto štáte od účinnosti tohto zákona, nemôžu byť považovaní za celoživotných sluhov alebo otrokov; a že všetka nútená práca na celý život alebo otroctvo detí, v dôsledku otroctva ich matiek, v prípade ak ide o deti narodené v tomto štáte od účinnosti tohto zákona musia byť,... zanikne a bude navždy zrušené.*“³¹ (ods. 3) Okrem toho zákon zakotvil povinnosť pánom otrokov registrovať na štátnom úrade (ods. 5), pričom tí otroci, ktorých ich páni v štáte nezaregistrovali, sa stali slobodnými. V kontexte rovnosti je zaujímavé najmä ustanovenie ods. 7, podľa ktorého majú byť priestupky a trestné činy čiernych a mulatov, otrokov a sluhov vyšetrované, súdené potrestané rovnako ako trestné činy a priestupky ostatných obyvateľov tohto štátu a nijako inak, „s výnim-

²⁹ Preložené zo stránky http://avalon.law.yale.edu/18th_century/vt01.asp. Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project *Documents in Law History and Diplomacy*.

³⁰ V doslovnom preklade „sluhovia na základe dohody“ – indenture je právne vynútitelný kontrakt pracovníka so zamestnávateľom na určitý čas.

³¹ Preložené zo stránky: http://avalon.law.yale.edu/18th_century/pennst01.asp. Yale Law School, Lillian Goldman Law Library, The Avalon Project *Documents in Law History and Diplomacy*, rovnako ako ostatné citácie z tohto zákona.

kou, že sa otrokom nepripúšťa svedčiť proti slobodnému mužovi“. Takisto v prípade, ak bol nad otrokom vyslovený rozsudok smrti, porota mohla tohto otroka „oceniť a vysloviť hodnotu takéhoto otroka“, pričom mohla prikázať štátnej pokladnici vyplatiť majiteľovi túto hodnotu a náklady trestného stíhania (čl. 8).

V štáte Massachusetts Najvyšší súd roku 1783 rozhodol, že otroctvo je v rozpore s ústavou štátu Massachusetts. K zákazu otroctva došlo na základe rozhodnutia súdu v prípade zvanom *the Quock Walker Case*.³² Súd rozhodol, že práva a zvyky, ktoré sankcionujú otroctvo, sú v rozpore s novou štátnou ústavou, ktorá deklarovala, že „všetci ľudia sa rodia slobodní a rovní a majú určité prirodzené, základné a neodnateľné práva, medzi ktoré môžu byť zaradené právo na užívanie a obranu ich života a slobody...“.³³ Napriek tomu, že otroctvo teda v ústave zakázané nebolo, vychádzajúc z anglo-amerického systému a práva a princípu tvorby práva súdmi (principle of judicial review), bolo toto rozhodnutie záväzné. Slovom sudcu Najvyššieho súdu štátu Massachusetts Williama Cushinga: „Otroctvo je v mojom rozsudku tak účinne zakázané ako by bolo v zakotvených právach a slobodách (v ústave) úplne nezlučiteľné a priečiace sa jej existencii.“³⁴ Tento princíp súdneho preskúmavania práva a uznanie ústavy ako najvyššieho zákona štátu (jemu priečiace ustanovenia sú považované za nezákonné; pričom súdy slúžia ako prostriedok na vynútenie ústavou zaručených práv a naprávanie práv, ktoré sú v rozpore s ústavou) bol významným pre ďalší vývoj a tvorbu práva súdmi na území USA.

Taktiež v rozhodnutí *Brom and Bett vs. Ashley*³⁵ z roku 1781, ktoré predchádzalo tomuto prípadu, sa súd štátu Massachusetts postavil na stranu čiernych otrokov, vyhlásiac, že otroci Brom a Bett nie sú majetkom svojho pána Ashleyho a zaviazal ho na ich prepustenie. Toto rozhodnutie bolo prvým roz-

³² Ako prípad *the Quock Walker Case* sa označujú tri prípady, 2 súkromnoprávne *Quock Walker v. Jennison* a jeden trestnoprávny *Jennison v. Caldwell*, v ktorom porota rozhodla, že Quock Walker je slobodný muž.

³³ Čerpané zo stránky: <http://www.mass.gov/courts/sjc/constitution-slavery-b.html>. Massachusetts Judicial Branch, Supreme Judicial Court. The Massachusetts Constitution, Judicial Review and Slavery.

³⁴ Čerpané zo stránky: <http://www.mass.gov/courts/sjc/constitution-slavery-a.html>. Massachusetts Judicial Branch, Supreme Judicial Court. The Massachusetts Constitution, Judicial Review and Slavery.

³⁵ V predmetnom rozhodnutí sa čierna otrokyňa Mum Bett (neskôr známa ako Elizabeth Freemanová) domáhala spolu s iným čiernym otrokom zvaným Brom (v zastúpení známym abolitionisticky zmýšľajúcim právnikom Theodorom Sedgwickom) voči svojmu pánovi Johnovi Ashelymu vyslovenia, že držanie v otroctve je v rozpore s Ústavou štátu Massachusetts. Čerpané zo stránky: <http://www.mass.gov/courts/sjc/constitution-slavery-d.html>.

hodnutím svojho druhu a znamenalo výrazný prelom vo vývoji práv otrokov čiernej pleti.

Ostatné severné štáty postupne podľa vzoru Pensylvánie prijali zákony, podľa ktorých otroci narodení pred uzákonením týchto zákonov ostávajú v otroctve, avšak tí narodení po účinnosti týchto zákonov sa stanú slobodnými po dosiahnutí dospelosti. Štáty Connecticut a Rhode Island tak urobili v roku 1784, štáty New York a New Jersey však až takmer o 20 rokov neskôr (New York roku 1799, New Jersey roku 1804).³⁶

Nariadením o severozápade (The Northwest Ordinance) došlo k zákazu otroctva v štátoch na sever od rieky Ohio. V južných štátoch však otroctvo aj naďalej zostalo zachované, čo sa neskôr stalo príčinou ďalších rozporov vedúcich o niekoľko desaťročí až ku krvavému konfliktu.

Otázka volebného práva

Jednotlivé štáty taktiež neboli jednotné v otázke volebného práva. V štáte Pensylvánia sa uskutočnila reforma volebného práva, a to zrušenie majetkového cenzu a požiadavky občianstva pre výkon volebného práva. K rovnakému rozšíreniu volebného práva došlo v štátoch Delaware, Severná Karolína, Georgia a Vermont, čo jeden z konzervatívcov okomentoval slovami, že voliť mohlo každé „*dane platiace dvojnohé zviera z lesa*“³⁷. Naproti tomu v iných štátoch, ako napríklad v štáte Massachusetts, mali volebné právo len majetní občania. Dokonca aj v tých štátoch, kde voliť mohli všetci daňoví poplatníci, právo byť zvolení mali iba tí držiteľia úradov, ktorí vlastnili určitý majetok. K rozšíreniu volebného práva došlo vo väčšine štátov až začiatkom 19. storočia (samozrejme len na mužov).

Náboženská sloboda

Revolúcia mala tiež vplyv na postavenie cirkvi. Severná Karolína ešte v roku 1776 doplnila svoju ústavu zárukou náboženskej slobody a zákazom štátnej cirkvi. Jej postup nasledovali štáty Georgia (1777) a Južná Karolína (1778). Najsilnejšie postavenie mala cirkev v štáte Virgínia, kde väčšina aristokratických rodín patrila k anglikánskej cirkvi. V ústave bolo síce roku 1776 zakotvené právo na slobodný výkon náboženstva, avšak až po desaťročnom úsilí Jeffersona a Madisona bol prijatý zákon o náboženskej slobode (1786). Tento zákon bol vzorom pre iné štáty, ako i pre ustanovenie o nábo-

³⁶ NIEMAN, Donald G. *Promises to Keep African-Americans and the Constitutional Order, 1776 to Present*. New York : Oxford University Press, 1991, s. 8.

³⁷ NEVINS, Allen – COMMANGER, Henry Steele: *Dějiny Spojených států*. Klatovy : Amlyn, 1994, s. 87.

ženstve (*Religion Clause*) v Listine práv federálnej Ústavy roku 1791. Tento zákon je stále súčasťou ústavy štátu Virginia a o jeho dôležitosti svedčí aj fakt, že samotný Jefferson nariadil, aby na svojom náhrobku nebol spomínaný ako prezident Spojených štátov či pre inú vysokú funkciu, ale ako autor Deklarácie nezávislosti, zákona o náboženskej slobode a ako zakladateľ Virgínskej univerzity.³⁸ V zákone je zakotvené, že „nikto nesmie byť nútený navštevovať alebo podporovať akúkoľvek náboženskú bohoslužbu, miesto alebo duchovenstvo, ani nesmie byť z toho dôvodu nútený, obmedzovaný, obťažovaný alebo zaťažovaný na tele alebo na majetku, ani nesmie inak trpieť z dôvodu svojich náboženských názorov alebo presvedčenia; ale každý má právo slobodne vyznávať a prostredníctvom diskusie si zachovávať svoj názor v náboženských otázkach a táto skutočnosť nesmie žiadnym spôsobom obmedziť, rozšíriť alebo ovplyvniť jeho svetské oprávnenia.“³⁹ Odkaz Locka a prirodzenoprávnej teórie je zrejmý aj z nasledujúcich viet: „práva tu potvrdené sú prirodzenými právami človeka, a ak v budúcnosti bude prijatý zákon, ktorý zruší tento zákon, alebo obmedzí jeho pôsobnosť, takýto zákon bude porušením prirodzeného práva.“ V úvode zákona sú uvedené dôvody vedúce k zakotveniu náboženskej slobody ako napríklad: vyhlásenie, že „všemocný Boh stvoril slobodnú myseľ“, a že „Svätý tvorca nášho náboženstva, ktorý, hoci je pánom tela aj mysle, rozhodol sa ho nikomu násilu nevnučovať“. Dôležitým je taktiež ustanovenie hlásajúce dôsledné oddelenie štátu od cirkvi: „naše občianske práva nie sú závislé od našich náboženských názorov o nič väčšími ako od našich názorov vo fyzike alebo geometrii“. Sekularizácia bola neskôr jednou zo základných zásad Ústavy USA (1787).

Záver

Vývoj ľudských práv na území v USA v rokoch 1776-1787 sa niesol v znamení kontrastov. Na jednej strane boli v dokumentoch na najvyššej úrovni zakotvené moderné princípy a idey rešpektovania ľudských práv, avšak na strane druhej, proklamované idey ako rovnosť či sloboda mali svoje medze. Tieto obmedzenia boli diktované spoločenskou a ekonomickou situáciou vtedajšej spoločnosti, a k zmenám v myslení dochádzalo len veľmi pomaly. Ústavnoprávne dokumenty prijaté v tomto období sa však stali vzorom pre mnohé ďalšie dokumenty prijaté neskôr, a o ich kvalite nesporne svedčí i fakt, že mnohé pretrvali v platnosti dodnes a zostali „živým právom“.

³⁸ *Základné dokumenty americkej demokracie*. Zostavil Melvin I. UROFSKY: Washington : Informačná agentúra Spojených štátov, oddelenie pre štúdium Spojených štátov, s. 106.

³⁹ *Základné dokumenty americkej demokracie*. Zostavil Melvin I. UROFSKY: Washington : Informačná agentúra Spojených štátov, oddelenie pre štúdium Spojených štátov, s. 108, ako i všetky ďalšie citácie tohto dokumentu.

Recenzent: prof. JUDr. Peter Mosný, CSc.

Resume

ERBENOVÁ, Andrea. „We hold these truths to be self-evident...“ **The Development of Human Rights in USA from 1776 to 1787.** HISTORIA ET THEORIA IURIS, Vol. 2, 2010, No. 3, p. 50 - 64.

The Article deals with the development of human rights in USA from 1776 to 1787. These years had been very important in American history, as well as the most important documents proclaiming ideals of democracy and human rights were passed and enacted. As from The Declaration of Independence (1776), through The Virginia Declaration of Rights (1776), state constitutions including bills or declarations of rights to The Virginia Statute for Religious Freedom (1786) or An Act for Gradual Abolition of Slavery (Pennsylvania, 1780). The article offers analysis of these documents, with the emphasis on catalogue of human and civil rights and liberties.

But on the other side, ideals and principles proclaimed in the documents above had their limitations, accruing from the social and economical differences of that time society. Self-evident truths such as equality of people, liberty or certain unalienable rights were not for guaranteed for everyone and the american society had to pass a long way until it will be so.